

Burleigh M.: Pozemské mocnosti. Politická náboženství od velké francouzské revoluce do 1. světové války, LEDA Voznice ve spol. Rozmluvy Praha 2016 (překl. z angl. A. Faltýsková; 516 str.).

Recenzovaná kniha je obsahově a tématicky monumentálním dílem významného anglického historika, které líčí zápasy křesťanských církví s politickými náboženstvími, která zrodilo osvícenství. Kniha přináší odvážnými tahy autora zaujatého svým tématem obraz agresivních pokusů nahradit křesťanské náboženství náboženstvími politickými svou knihu začíná příznačnými slovy: „*Rozhodl jsem se prozkoumat 'politická náboženství', především jakobínský občanský kult Francouzské revoluce a neméně bizarní slavnosti a bombastické rituály, které pořádali bolševici, fašisté a národní socialisté, abych poukázal co se za těmi neblahými kulty skrývá*“. Na počátku toho všeho, píše autor dále, stálo nepochybně osvícenství. Je to obdivuhodný barevný nástin dob, v nichž krystalizovalo a posléze ničivými snahami a afekty zaujaté mysli daly vyvířít novým modlám, z nichž ty dvě, v dané knize poslední, vykořisťovaná třída a zrazená rasa dovršily duchovní destrukci Západu. Škoda že autor končí u apokalypsy první světové války a nerozvíjí krvavé inferno, které evropskému Západu přineslo nejprve nenávistné náboženství třídního boje bolševismu a po něm neméně nenávistné náboženství rasové čistoty nacismu. Ale ještě neoschly krvavé stopy nacistických a bolševických infernální a je tu další politické náboženství, islámský terorismus na jedné straně a s ním, nikoli razantně proti němu se utvářející nový druh ideového iluzionismu, intelektuálské náboženství „humanismu“.

Nelze zde, byť jen zachytit, obsahové bohatství faktů a idejí, které Burleighova kniha přináší, ať už je to úvodní střet věku rozumu a věku víry, předznamenané střetáváním státu s církví (monarchistické ovládnutí církve v Anglii a Francii již od počátku 16. stol. Střet katolické církve se státem „*se zvrhl v genocidii občanskou válku, v níž se vyznavači nového, sekulárního náboženství pokusili vyhladit odhodlané stoupence staré víry*“. Chápeme-li víru v parafrázi sv. Pavla jako spoléhání se na to, co chceme aby bylo, pak, počínaje utopismem a osvícenstvím se zesiluje posun lidí od víry v transcendentní bytost a perspektivu posmrtného blaha ve víru v osvícené vůdce lidu a perspektivu blaha pozemského, vrcholící v 19. stol., jak uvádí Burleigh, v „*eschatologii marxismu*“, sekularizaci společnosti a v hesle. „*Proletáři všech zemí spojte se !* a v písni „*Poslední bitva vzplála*“. Tento vývoj, téměř všeobecně chápáný jako pokrok, nezastavil, kromě jiných pokusů, ani „*sociální katolicismus*“, sociální nauka církve, již „*reagovala nejen na útoky liberalismu a hrozbu socialismu, jež viděla*

v zednářství, protestantismu a sekularizovaném židovství, ale také na radikální změnu sociálních poměrů“. Autor přináší veliké množství podnětů pro nové aspekty hodnocení dějinných událostí, m z nichž nepochybně jsou mnohé diskutabilní, ale nepochybně zachytil a popsal neuralgické body v historickém vývoji evropského Západu. Ten směřoval k apokalypse první světové války, která je mezníkem kritického a nezvratného obratu v němž mnozí (idealisté i materialisté, věřící i nevěřící, konzervativci i liberálové) byli přesvědčeni, že *„naleznou definitivní pravdu a stanou se svědky ‘kulturního obrození’ ve století strojů a davů ... ‘Velká válka’ byla chápána jako střet civilizací a soupeření národních hodnot s ctností, jež spolu se vzdělanci utvářelo i duchovenstvo“.* Avšak dvě desetiletí na to došlo k další, ještě větší apokalypse a třetí, tak říkajíc, visí ve vzduchu či plíživě začala. Historie je učitelkou života, ale bohužel nikoli těch, kteří o něm rozhodují.

Milan Nakonečný